

Påskeøen, - Stillehavets gåde

Af Bodil Johanne Jørgensen

Engang troede vi, at verden kun gik til Gibraltar, men så kom Columbus og vendt op og ned på det, og efter ham mange andre. ”Jeg troede kun, det var i Anders And, man rejste til Påskeøen” sagde en af mine bekendte en dag, da jeg fortalte, at jeg havde besøgt Påskeøen.

Påskeøen, på lokalt sprog kaldet Rapa Nui, ligger helt alene midt i Stillehavet, som Verdens Navle.

Beboerne på Påskeøen lever et af de mest afsides og isolerede steder på Jorden. Før i tiden var der kun besøg fra fastlandet en gang om året, og det var når et Chilensk krigsskib kom med forsyninger. I dag er der flyforbindelser fra hovedstaden Santiago i Chile et par gange om ugen, og i perioder, det vil sige i turistsæsonen, lander der også et fly en gang om ugen fra Lima i Peru. Denne rute bliver dog indimellem annulleret, hvilket jeg fik fortalt, har noget med den politiske situation at gøre.

De mystiske kæmpestore menneskelignende stenfigurer på Påskeøen kaldes *moai*, og det er hovedsagelig dem, folk kommer for at se på Påskeøen. For ingen andre steder i verden findes dette fænomen, som stadigvæk er lidt af en gåde. Hvorfor de er rejst, hvorfor blev de mon væltet og uddøde kunstnerne, eller holdt de bare op med at lave figurerne eller rejste de fra øen. Man mener, at de fleste er bygget mellem år 400 og 1700, og man mener at formålet med at udhugge dem har været en hyldest til Rapa Nui folkets forfædre og guder.

Det højeste sted på øen er lige godt 500 meter over havet. Der er tre vulkaner på øen, Terevaka i 510 meters højde og Pua Katike samt Rano Kau godt 300 meter over havet. Det er nu mange år siden, vulkanerne har været i udbrud. I et af de gamle vulkankæmpekratere ligger der stadigvæk mange stenfigurer i et stort stenbrud, som ikke er blevet udgravet, og det sker nok heller aldrig.

Masser af gamle slidte biler

Dengang norske Thor Heyerdahl kom til Påskeøen i 1950erne, havde alle en hest og børnene red på heste uden sadel, så snart de var i stand til det. I dag er der ikke mange heste på øen, men til gengæld er der masser af biler. De fleste er gamle biler, som i vores land for længst ville være skrottet.

Øen er kun omkring tyve kilometer lang og femten kilometer bred på det bredeste sted, så det er begrænset hvor langt man kan køre, også fordi der ikke er nogen vej på tværs af øen. Alligevel ser

det ud som om alle på Påskeøen har mindst én bil og kører hele tiden og osrer på vejene. Der findes også taxaer på øen, så du kan nemt komme rundt, hvad enten det er i bil eller til fods.

De mange får som englænderne engang sendte til øen, er for længst væk. Der er nogle få heste på øen, de løber frit omkring nogle steder, men de er ikke vilde, nogen ejer dem. Man har inden for de senere år anlagt to små eksotiske badestrande med sand og palmer. Ellers ligger der store lavasten rundt om kystlinjen.

Transport på Påskeøen

Jeg spurgte flere af beboerne om, hvordan man får kørekort på øen. Ingen kunne svare på det spørgsmål, men ellers er det lovgivningen i Chile, som også gælder på Påskeøen. Bilerne kører rundt på de små veje hele tiden. Der er ingen trafiklys på øen.

De fleste er gamle øsere, som Toyota Corolla og små ladvogne med folk siddende på bagsmækken. Det er nemt at tage en taxa. Du kan også leje en bil, men det er ikke nødvendigt, da øen er meget overkommelig i størrelse. Enten kan du gå rundt, leje en cykel eller tage en taxa.

I dag har man en lille skole og et lille hospital på øen. Børnene bliver kørt til skole. Hospitalet vil jeg nok nærmere kalde det for en klinik. Jeg fik fortalt, at såfremt der er alvorlige sygdomme, vanskelige fødsler etc. da flyves man til hovedstaden Santiago i Chile. Eller der kommer en helikopter derud og henter den syge. Det sidste lyder nu usandsynligt, for kan en helikopter have brændstof til dette?

Interessant katolsk kirke bygget i kampesten

Det er søndag, og jeg har besluttet mig for at bruge formiddagen på at gå i kirke. Øen har en kirke og de fleste af indbyggerne er katolske. Hver søndag er kirken propfyldt. Da jeg kommer nærmere kirken, kan jeg høre lyden af glade rytmer, polynesiske musik strømmer mig i møde. Jeg er i god tid, der er en hel time til gudstjenesten begynder, men mange sidder allerede tæt på de gamle slidte træbænke, og jeg fornemmer den intense og festlige stemning, hvor der spilles på traditionelle instrumenter, som jeg aldrig har set før. Jeg sætter mig yderst på en af træbænkene, hvor en lokal kvinde gør plads til mig. Folk snakker stille med hinanden og de hygger sig. Det er tydeligt, at det er et samlingssted, hvor man mødes og snakker og hører det sidste nyt på øen.

Kordeggen har en høj hat på, som er pyntet med små konkylier, som er syet på hele vejen rundt om hatten. Et anderledes og smukt syn. Han har hvid skjorte og mørkt slips på. Han nikker, og hilser på

mig. En yngre kvinde kommer lige før gudstjenesten går i gang gående op af midtergangen sammen med præsten. Præsten er klædt i en æblegrøn kappe oven over en hvid kjole. Kvinden er iført en farvestrålende dragt, og på hovedet bærer hun en krone, som ser ud til at være lavet af gevirer fra kronhjorte. Hende jeg sidder ved siden af fortæller mig, at man ugen forinden har kronet den unge kvinde, og det var en ældgammel skik, men hvad den gik ud på er dog uklart, men i hvert fald er synet af den unge mørkhårede kvinde med kronen noget, jeg aldrig har set før. Alle havde fundet deres flotteste søndagstøj frem, kvinderne er i flotte blomstrede kjoler og mændene har nystrøgne farvestrålende mønstrede skjorter på. En del af kvinderne bærer friske blomsterkranser i håret, tusindfryd, små røde og hvide roser og nogle blomster, som jeg ikke kender navnet på, er bundet om hovedet, og jeg er helt sikker på, at det ikke er for turisternes skyld.

Præsten byder først velkommen på engelsk, og fortsætter derefter prædiken på lokalt sprog, som er meget rytmisk, men totalt uforståeligt. Jeg lukker øjnene og nyder lyden, rytmen og atmosfæren i kirken. Jeg ved, at nogle turister kommer i kirken blot for at høre præsten prædike på lokalt sprog.

Et sprog som ikke kan høres andre steder i verden. Folk her er vant til, at turisterne deltager i gudstjenesten, så vi blev hilst på, som var vi lokale. Kirken er noget særligt, her er en intens stemning, som man kan opleve på små øer, men også bygningsmæssigt er kampestenskirken, så absolut et besøg værd. Den samler folk, og her synger man sange og salmer på polynesiske af karsken bælg.

Fuglemanden blev fuglekonge

Tidligere boede befolkningen i beboelseshuler i jorden og Thor Heyerdahl var med til at udgrave disse. Jeg så dog kun fuglemandens hule. I gamle dage havde man konkurrencer, som handlede om at svømme ud til en lille ø og tage det første æg fra en bestemt slags fugl, når den kom om foråret. Der var stærk strøm i farvandet, så det var ikke ufarligt at svømme den ene kilometer der er ud til fuglereden. Det var en slags manddomsprøve, og den som var den hurtigste, og som svømmede tilbage til øen med et helt æg vandt konkurrencen. Faktisk havde man udviklet et spænde til at spænde omkring panden, hvorpå der var sat en lille kurv til ægget, så det ikke gik i stykker undervejs.

Præmien var retten til at vælge en kvinde, den smukkeste jomfru, som han kunne være sammen med indtil næste års konkurrence. Mændene trænede hele året til at kunne gennemføre

konkurrencen. På grund af det farlige farvand, var der mange som druknede i forsøget på at mestre kunsten om fugleægget.

En ung kvinde var forsvundet

Da jeg besøgte øen i 2014, var jeg på en lille vandretur sammen med en lille gruppe danskere. Vi gik omkring tyve kilometer over højt græs og lavasten, og så således det meste af øen til fods.

”Her lugter af lig”, sagde en af mændene, mens vi gik og kæmpede med det lange græs. Han havde fortalt mig, at han var læge og han måtte vel vide, hvordan et gammelt lig lugter. Jeg er født og opvokset på landet, og kender også den karakteristiske sødlige lugt af døde dyr.

En uge forinden var der meldt en kvinde savnet på øen. Vi snakkede om, at det var sært, at man kunne blive væk på Påskeøen, uden at blive fundet. Vi havde også set en chilensk uniformeret politibetjent på øen. Måske var det usædvanligt. Lugten fik nu os ikke til at stoppe op for at lede efter hende. Det kunne vi måske godt have gjort, men det kunne også være der var tale om et dødt dyr. Jeg genkendte også den sødlige lugt fra noget råddent. Jeg har efterfølgende forsøgt at finde ud af det, men jeg ved ikke, om man nogensinde fandt kvinden.

Hvad laver man på Påskeøen

Befolkningen lever hovedsagelig af turisme i dag. På landet dyrkes lidt grøntsager til eget brug, ligesom man holder høns til eget forbrug af æg og kylling. Der er et lille marked, men det er ikke meget, der er til salg her. Det meste er plasticting og hjemmelavede smykker og figurer til turister.

Der er ikke meget at tage sig til på Påskeøen ud over at nyde livet og stress af. Du kan dykke og snorkle ved øen, ligesom der er gode muligheder for at surfe på Stillehavet. Bademuligheder er der på stranden, men det er ikke lange sandstrande, så man skal ikke tage til Påskeøen for at holde badeferie. De fleste kommer til øen for at se de mystiske statuer, som der i dag findes omkring ni hundrede af. Der ligger stadigvæk mange flere i jorden, som man for længst holdt op med at udgrave, og man må jo også sige, at de ligner hinanden meget.

Du kan overnatte på små gæstehuse og hoteller, øen har også et lille luksushotel. Der er gode restauranter eller små spisesteder vil jeg kalde det. Især fisk er populært at spise. De souvenirting der er til salg, er hjemmelavede figurer i sten eller i træ og smykker af små konkylier og strandskaller pyntet med fjer. Du kan også købe barkstykker og fjerdragter, som man engang bar ved traditionelle bryllupper.

Folk på øen lever et tilbagelænet liv, og der er da også enkelte hippier tilbage fra 1970'erne, som stadigvæk ses i gadebilledet.

En enkelt af stenfigurerne, kalder man for *den rejsende moai*, fordi den har været sendt til Kina og et par andre steder i udlandet. Akkurat som vi sender den Lille Havfrue på udflugt, sender Chile og Påskeøen *moaien* til udlandet på besøg. Ved indgangen til et af museerne i Santiago står der en oprindelig stenfigur fra Påskeøen. Det hotel jeg boede i, havde også to store stenfigurer stående ved hovedindgangen, men de var ikke oprindelige figurer fra Påskeøen.

Rejsen dertil

Påskeøen kan du sagtens gøre på egen hånd. Tag jetflyet fra Santiago og knap fem timer senere lander du på den interessante og mystiske ø. Velegnet til vandreture og afslapning.

I 2014 kostede en flybillet med LAN Airlines fra Santiago kr. 3.700,00. Fra København til Santiago kan du finde flybilletter fra ca. kr. 5.500,00.

Bodil Johanne Jørgensen

Medlem nummer 451 besøgte Påskeøen en uge i 2014. Har rejst i 91 lande og 12 territorier.

Fakta boks

Påskeøen, kaldes verdens navle

Påskeøen er kun 163,6 km² stor. I 1950'erne var norske Thor Heyerdahl med til at udgrave de store statuer på Påskeøen. Sammen med treogtyve besætningsmedlemmer sejlede han til Påskeøen for at udgrave stenskulpturerne. Da han og hans besætning kom til Påskeøen, boede der lige knap tusind indbyggere på øen.

Der er næsten 4.000 km til hovedstaden Santiago i Chile, som Påskeøen hører under i dag. På selve øen bor der i dag omkring 5.000 mennesker, og de er fra mange forskellige nationaliteter.

Hovedstaden eller hovedbyen på Påskeøen hedder Hangaroa og her bor i dag de fleste af beboerne omkring 4.000 boer i hovedstaden. Den oprindelige befolkning er der vist meget få, som stammer fra, hvis overhovedet nogen, selvom de gerne vil fortælle, at det gør de.

Vi kan takke Thor Heyerdahl for, at han og hans mandskab udgravede de imponerende stenfigurer, som ellers havde ligget gemt under jordens overflade i mange år. Den norske kronprins Olav var sponsor for Thor Heyerdahl og det norske udenrigsministerium havde fået tilladelse til

udgravninger på Påskeøen, af den chilenske regering, inden man sendte skibet afsted til øen. Thor Heyerdahls ekspedition udgjorde 23 fagfolk. Maskinmestre, kokke, arkæologer andre fagpersoner.

Hvorfor hedder det Påskeøen

Påskeøen blev opdaget påskemorgen 1722 af en hollandsk kaptajn, deraf navnet Påskeøen. Da hollænderne i sin tid kom til øen, gik mange af øboerne splinternøgne rundt. Mange havde flotte kropstatoveringer i ét stort sammenhængende mønster med fugle og mærkelige figurer. Andre bar gulfarvet barktøj og på hovedet havde de fjerkrøner og mærkelige sivhatte. Nogle havde gennemborede huller i øreflipperne, som var så lange, at de hang og dinglede på skuldrene. De havde kunstigt forlængede ører, idet de havde boret huller og sat ben stumper i ørerne. Noget man også kender fra andre kulturer i Afrika, Sydamerika.

På den tid boede de i primitive sivhytter, og høns var deres eneste husdyr. De dyrkede bananer, sukkerrør og søde kartofler. Men levede ellers på stenaldervis uden metal, og maden tilberedte de mellem glødende sten på jorden. Gigantiske stenfigurer stod oprindeligt ved kystlinjen hele vejen rundt om øen. Figurerne skuede ind mod land, så de vendte ryggen til havet. For foden af figurerne var der oprindeligt anlagt begravelsespladser for forfædrene. Forhøjninger kaldet for *Ahuer*

Fra opdagelse af Påskeøen i 1722 og 50 år frem kom der ingen besøgende til øen. Næste besøg var fra Spanien i 1770. Det var høje mænd Spanierne mødte næsten to meter høje, hvilket var højt for en europæer på den tid. Mange af mændene havde langt skæg, og der var ikke mange kvinder på øen, derfor var der også få børn. Efterfølgende kom englænderne og franskmændene til øen. Da englænderne kom på øen var ekspeditionen ledet af kaptajn Cook i slutningen af 1700 tallet, og på det tidspunkt var en stor del af stenfigurerne væltet og lå på jorden på en sådan måde, at der var tegn på hærværk. Cook fandt ud af stenfigurerne bestod af nogle store stenblokke sat ovenpå hinanden.

Peru tog slaver med fra øen

Senere, i 1862 ankom syv peruvianske sejlskibe til øen, hvor de tog ikke mindre end tusind fanger med sig. Ni hundrede af dem omkom af sygdom. Myndighederne i Peru bestemte, at de resterende skulle sendes tilbage til Påskeøen. Femogfirs døde undervejs og kun femten kom tilbage, og de var smittet med kopper.

I slutningen af 1800 tallet sendte europæerne en del får til øen. Der er i dag ingen skov eller træer

på øen, men græs. Dog er en del af øen dækket af lava og store sten. Påskeøen er som nævnt en vulkanø, men det er mange år siden, der har været vulkaner i udbrud på øen.

Kortørerne og Langørerne

Oprindeligt levede der to folkeslag på øen kaldet *Kortørerne* og *Langørerne*. Men de havde næsten slået hinanden ihjel i blodige borgerkrige, hvor *kortørerne* vandt, og på et tidspunkt var der kun 111 beboere tilbage på øen. *Langørerne* var de oprindelige folk, men så kom *Kortørerne* til øen. De var polynesiere, og de kom fra andre øer i Stillehavet, men ingen ved rigtigt hvordan, men man ved, at de dengang også var i stand til at sejle på de vanskelige farvande. Ved udgravning af gamle beboelseshuler, har man konstateret, at der har boet kannibaler på Påskeøen. For eksempel kan man se, at krigerne har siddet og spist i de underjordiske huler og spyttet fjendens tænder ud på gulvet. Thor Heyerdahl og hans folk fandt nogle huler, hvor der lå kindtænder på gulvet.

Udryddelse af *Langørerne*

Sagnet fortæller, at *Langørerne* var effektive og havde *Kortørerne* til at arbejde for sig. De skulle trække og slæbe de store stenfigurer ned til kysten. Til sidst blev de så trætte af *Langørerne*, at der blev blodig krig mellem dem. *Langørerne* gravede en dyb grøft, men uheldigvis faldt de selv i grøften, og *Kortørerne* tændte et bål i grøften, og dermed brændte de alle med undtagelse af tre, som senere blev fanget og dræbt.

De mystiske stenfigurer

Da Thor Heyerdahl kom til Påskeøen for at udgrave de mystiske figurer, var der en del træskærere på øen. De solgte deres særprægede træskærerfigurer og det fortælles, at de havde fundet på et trick nemlig at gå i gammelt tøj for at få en højere pris for figurerne.

Før Thor Heyerdahls ekspedition var øens gigantstatuer ikke udgravet. Nogle figurer har store "hårtoppe" af rustroede sten lagt på som parykker på ansigtsfigurerne. De flere meter høje gul grå menneskelignende skikkelser i sten lå på jorden og Thor Heyerdahl sørgede for, at de blev udgravet og rejst op igen. Man vendte med møj og besvær nogle af de op til ti meter høje statuer om, så de vender ud mod havet. I midten af figurerne var der en tempelplads, og figurerne har oprindeligt kigget mod tempelpladsen og ind mod midten af øen. Man har også fundet ud af, at man har brugt samme teknik ved byggeriet, som Inkaerne brugte i Peru.